

BAJNAI ZSOLT: *A megmozdult világ*

Bajnai Zsolt novelláskötetének történetei és hősei még annak is ismerősnek tűnnek, aki soha nem járt Szolnokon. Jól meg-, illetve eltalált karaktereivel mintha már mi magunk is találkoztunk volna; a vonaton, buszon, egy padon a parkban, a gipszelőben, a váróteremben, vagy valahol máshol. *A megmozdult világ* huszónhét novellája úgy mesél Szolnokról, hogy azokon át a saját szülővárosunkra látunk, és amelyben benne van az egész „magyar valóság”, annak is az egyre inkább feledésbe merülő, szocialistának nevezett korszaka. A könyv mintha azokból a történetekből mondana el párat, melyeket mindannyian hallottunk már, csak mintha más helyszíneken és másokkal esett volna meg.

A talányos cím és a borítón látható fotó is jól illeszkedik ehhez az egyszerűre nagyon „helyi” és nagyon mindannyiunkról szóló történetmesélési koncepcióhoz. Felteszem, a fotó Szolnokon készült, ahogy a novellákról is feltételezhető, hogy szolnoki vonat-utak alkalmával születtek. A könyv egésze nagyon hangsúlyozza a helyhez, a városhoz való kötődést. A lelegején mintegy mottóként szerepel: „Szolnoknak / egykori, mai és leendő szolnokiaknak”. Mintha egyfajta kötelességérzet vagy inkább felelősségérzet is szerepet játszott volna a kötet megszületésében, hogy a szerző továbbadja, amit kapott, hogy az egykori szolnokiak történetét a mindenkori szolnokiak is ismerjék. *Az átadott pad* című legelső novella is ezt erősíti. A történet szerint a beszélő, azaz az író és az öregúr a Verseggy-szobortól kicsit balra lévő padon szóba elegyedik egymással, hogy végül az idős úr hagyatékul adja át a köztéri padot: „...felelős érte, vigyázzon rá” (10. o.).

A novellák a városhoz, annak épületeihez, elemeihez kapcsolódnak, melyeket ráadásul meg is mutat a könyv a papír jobb szélében kis fekete-fehér négyzetben. Az elbeszélések olvasásakor pedig olyan érzésünk támadhat, mintha az „oral history” módszerével születtek volna, mintha a cél az lenne, hogy az elbeszélő által közreadott történet a tankönyvekből ismert eseményeket akarná kiegészíteni, személyessé tenni, hogy közel hozza a várost, közel hozza az embereket. Mintha Bajnai novellái a történetmesélés eredetéhez közelítenének: a megéltek átadása kap itt hangot, hogy a múlt, a közös történetek, legendák segítsék az identitás erősítést, a jelen megértését. Hiszen tudjuk, felmenőink történeteiben önmagunkra ismerhetünk: az ő sorsuk ismerete segíthet a jelen és a jövő megélésében.

A jól szerkesztett novellák sorsokról szólnak, sokszor egyes szám első személyben elbeszélve. Valahogy úgy, ahogy egy véletlen találkozás alkalmával egy vadidegennel elmondunk mindent, ami lényeges addig velünk történt. Bajnai jól ismerheti ezt a helyzetet, mert több novellának is ez a kiindulópontja, például a már említett első írás is, de a *Ketten, kétszer Szolnokon* vagy az *Egy, kettőben, háromszor* címűek is ezt a helyzetet dolgozzák fel.

Ezek a novellák ráadásul sokszor építenek az idősebbek és fiatalabbak találkozására is (*Az utolsó pad; Ketten, kétszer Szolnokon; Szecskás papa; Egy, kettőben, háromszor*), hogy olyan helyzeteket vázoljanak fel, melyekben annak belátása érvényesül, hogy érdemes meghallgatni az időseket is, mert nem mindig unalmas a történetük, sőt...

A novellák tehát egyrészt személyes történeteket mondanak el, másrészt a városi legendákat rögzítik, úgy, mintha az epigramma prózai változatai lennének: rövid, tömörek, és a végén csattanóságok is. Azaz a befejezésként mindig ott a „poén”. Sokszor a szó szoros értelmében, de többnyire keserédes mosolyt csalva az arcunkra.

A kötet elbeszélései mintha a múltban lévő és a feledés felé úszó történetek, személyek és sorsok megörökítése miatt is születtek volna, hogy a „személyes történelem” kaphasson hangot más-más aspektust kiemelve. A kötetbe, három szerkezeti egységre bontva azokat, a blogszolnok.hu oldalon 2014 és 2016 között közzétett történetek kerültek. Az első *Egy, kettőben, háromszor* címet viselő, a korábbi korszakokra utaló elbeszélésekből áll: utal a második világháborúra (*A Tisza kenyereslánya*) és az azt követő időszakra, az idevetődött orosz katonák sorsára (*A szandai hagymaszedő*) vagy a besúgó-korszakra (*Pusztuljon az a ház!*), de a szinte toposszá lett telefonfülkés téves kapcsolásnak köszönhetően időutazásban is részt vehetünk. *A Szellem a víztoronyban* című részben a történetek szürrealitása domborodik ki: a városi legendákból kapunk ízelítőt, illetve „a valóság” szürreális elemei hangsúlyozódnak meg ezekben az elbeszélésekben. Pontosabban, olyan történeteket olvashatunk itt, amelyek a hihetőség és az abszurditás határán egyensúlyoznak. A szereplők közti viszony válik hangsúlyossá, ahogy például két, egykori osztálytársnő találkozik a börtön „kiáltó kapujánál”, vagy ahogy három kollegina titkaira derül fény az ügyészségen, a bíró úr halála kapcsán. *A Lórum karácsonykor* című részben a nyolcvanas évek légköre válik nagyon közelivé a személyesnek ható „visszaemlékezések” révén, ahogy például *A nyolcvanhatos Majális* című novella hőse a Csernobil felől érkező „savasesős”, wurstli-hangulatú majálisra emlékezik.

Bajnai erős kezdőmondatokban és jó arányérzővel építi fel elbeszéléseit. Sokszor in medias res egy figyelemfelkeltő mondattal, párbeszédre szellettelt kelti fel az érdeklődésünket, majd ebből fejti ki a történetet. Például a *Szecskás papa* címet viselőben: „Férfi létemre hetekig sírva jártam dolgozni, maga se szégyellje a könnyeit! – állt meg mellettem, azaz fölöttem az idős férfi, aki szemtanúja volt esémnek a Szecskán egyik eldugott járdáján.” Aztán ez az idős férfi elmeséli – ahogy mondani szokás – „élete tragédiáját”, azaz hogy került a lakótelepre és ragadt itt a Szecskán; hogy kétértelműen a „Na vigyázzon, nehogy újra elhasaljon a Szecskán” mondattal búcsúzzon. Máskor először a helyszínt jelöli ki, majd a szereplőit mutatja be, könnyű, gyors karakterrajzokkal, s ha a koordináták megvannak, akkor jöhet a „bonyodalom”, a történet végén pedig elvarrja a szálakat, erős benyomást gyakorolva az olvasóra. Ilyen *A Tisza kenyereslánya* címet viselő, mely a Tisza Szálló árnyas teraszán az orosz nyelvről szóló ártatlan csevejből indítva hirtelen borongósra váltva beszél el egy pincér és két, egy nyugatnémet és egy orosz vendég történelem által összekuszált élettörténetét, megidézve a háború és a deportálások borzalmát és egy mindhármuk által szeretett lány sorsát.

A frappáns, ugyanakkor elgondolkodtató novellák szórakoztatóak: egyszerre mesélnek a közelmúltról és az emberi természetről. Ráadásul az elbeszélések mindig nagyon személyesek, ezt erősíti az utolsó novella is, mely felvillantja a vonaton utazó emberek közé vegyült „csendestársat”, a történet szerint a laptopja billentyűit nyomkodó utazót, aki nem beszél, de aki az elkapott beszélgetéseket rögzíti, tovább- szövi és tovább is adja, például ebben a novelláskötetben.